

Benoît Vitkine

Donbass

Roman

Oversat af
Maj Dannemand

Oversat efter: Benoît Vitkine, Donbass
© ÉDITIONS LES ARÈNES, 2020

texte | tekst

"Har De nogensinde mødt nogle minearbejdere?"

– Nej

– Jeg vil råde Dem til at tale sandt. Disse mænd arbejder i mørke, de ser alt."

Chernobyl, HBO

Første gang lastbilerne uden lygter havde parkeret i bygningens gård et par uger tidligere, var Sasha Zurabov blevet bange. Drengen havde uvilkårligt fornemmet, at mændene, der vimsede omkring køretøjerne på den tomme plads, ikke ville have brudt sig om at se ham observere dem fra i sit vindue. Mænd som disse, der kunne arbejde i fuldkomment mørke, kunne sandsynligvis se ham i natten. Og det trods hans lille størrelse. Trods hans bestræbelser på at trække vejret så stille som muligt. Han var krøbet sammen under dynen og havde holdt sig vågen, indtil støjen fra motorerne stoppede. Han havde ligget vågen søvnløs længe efter, at de var kørt bort, plaget af nysgerrighed.

Da de kom tilbage denne aften, var drengen smuttet i sine hjemmesko og var listet hen til vinduet uden en lyd, og her stod han nu og pressede sin mave ind mod den kolde radiator og lod kun lige sine øjne og toppen af hovedet komme til syne. Der var flere lastbiler uden lygter denne gang. Sasha kunne tælle mindst seks. I månens lys kunne han tydeligt se deres massive silhuetter. Store sovjetisk fremstillede maskiner, sandsynligvis Kamaz'er. Sasha elskede dem: de gik aldrig i stykker, og de kunne køre gennem sne og mudder, endog krydse floder. Der var også

flere mænd, og det forekom Sacha, at de kun var en smule mindre massive end lastbilerne. Deres kropsbygning forstærkede barnets vished om, at disse mænd var "seriøse", som hans onkel sagde. De var ikke krumryggede som de små gamle mænd, man normalt så i nabolaget.

Skyggerne sendte store poser fra hånd til hånd, som de stablede i vogne, som lignede dem, der blev brugt i minen. Det havde hans onkel også fortalt ham. Han var også en "seriøs" mand, en bredskuldret minearbejder, som kunne have målt sig med mændene i gården uden at rødme. Drengen tog mod til sig og åbnede vinduet på klem. Et vindstød slog ham i ansigtet. Han kunne tydeligt høre de dæmpede skældsord, som ledsagede mændenes anstrengelser. Sasha lyttede til dem med skjult glæde. "Fuck." Han hørte alle de ord, som var forbudte derhjemme. "Kusse." Han havde aldrig hørt så mange bandeord. "Kælling"...

Sasha lyttede og stirrede hypnotiseret. Hvorfor ventede de ikke med at afslutte deres arbejde til det blev morgen? Det ville trods alt være lettere i dagslys, og lidt mindre koldt. En stråle måneskin lyste på en af mændenes ansigter; han var næsten helt sort. Sasha følte et kuldegys af spænding: kommandosoldater! Han vidste, at specialstyrker havde for vane at maskere deres ansigter, når de udførte deres hemmelige operationer. Måske var det endda Alfa-regimentet, de hårde drenge fra SBU, sikkerhedstjenesten. Men så indså han, at mandens ansigt ganske enkelt var dækket af kulstøv. Det betød, at de store sække, som de læssede i vognene, også var fulde af kul! Ved tanken om malmen følte Sasha på ny den frosne radiator brænde mod sin

mave. Kulden fyldte hele rummet. Hvor han dog ville ønske, at han havde blot en enkelt af de store poser.

Da de var færdige med at læsse vognene, genoptog mændene deres ballet, denne gang i den modsatte retning. De svingede store kasser fra arm til arm – kasser, der stod opstablet på den øde plads, hvorefter de stuvede dem sammen bag i køretøjerne. Flere af dem begyndte at skubbe vognene med kulsække ud på skinnerne. Sporene førte direkte til Fabrikken! Idet Sasha lænede sig mod venstre, kunne han skimte det rødlige skær, som slap ud fra det store koksværk. Her midt om natten var de lige så smukke som et glædesblus. Sasha drømte om en dag at gå derind, om at se de gigantiske ovne, hvor de sorte sten blev brændt for at lave koks, en slags forbedret superkul, havde hans onkel havde forklaret ham, som blev brugt som brændsel i jernfabrikkerne på egnen. Men han var stadig for lille til det, tænkte han. For frygtsom, korrigerede han straks sig selv, mens han med skam undertrykte den sidste tanke.

En dump lyd rev ham ud af hans tanker. Drengen kunne ikke trække vejret, brølet fra eksplosionen havde trykket hans brystkasse sammen. Han stod et øjeblik med åben mund og trak vejret med besvær. Han måtte mande sig op for ikke at kaste sig ind under sit lille skrivebord, idet han pludselig blev overvældet af frygt. Måske skulle han vække sin bedstemor og gå ned i kælderen? Han havde lovet sin mor at passe godt på den gamle babushka og bringe hende i sikkerhed, når bomberne faldt i nærheden af deres bygning. Men hans nysgerrighed fik overtaget. Han bøjede lidt i knæene og pressede sig endnu hårdere mod den iskolde radiator. Han havde taget den rette beslutning - de

andre havde heller ikke afbrudt deres foretagende. De var stoppet op et øjeblik og havde derefter fortsat deres arbejde. Hurtigere, med rykvise, nervøse bevægelser, som var de på vagt. Den første eksplosion blev efterfulgt af tre andre, alle lige voldsomme. Kanoner, tænkte Sasha. Han var stolt over sin viden. Mortere var ikke i stand til at skyde så langt ind i Avdiivka, og de larmede ikke i samme grad. Alt imens han blev ved med at holde øje med de travle mænd, forsøgte drengen at skelne, hvor granaterne faldt. Han trak vejret normalt nu, men spændte stadig i kæberne, og han bed tænderne hårdt sammen. Et lyn glimtede et par gader væk, det måtte være i retning af Donetskaya gade, tænkte barnet. Når han vred sig i vinduet kunne han skimte lyset fra en ildebrand, og han syntes endda, at han kunne høre nogle skrig i natten. Han blev igen bange. Man kunne dø i en brand. Han havde ikke noget ønske om at dø.

– Hvor kommer al den støj fra, Sasha?

Hans bedstemor var kommet over til ham, uden at han havde bemærket det. Hun havde et stearinlys i hånden. Hun trykkede mekanisk på lyskontakten, men rummet forblev henlagt i mørke.

– Det skal du ikke bekymre dig om, *baboulia*, det er krigen igen.

– Ah, det er godt, sagde hun med en mærkeligt tilfreds tone. Jeg laver noget te.

Den gamle kvinde skulle til at liste væk, da hendes rynkede ansigt atter dukkede op i døråbningen. Der var et bekymret udtryk i hendes ansigt, som Sasha ikke havde set før.

– Sig mig, min dreng, hvad er det for en krig? spurgte hun og stirrede intenst på barnet.

Sacha sad målløs et øjeblik. Så der var altså flere typer krige? Det var der aldrig nogen, der havde fortalt ham. Når de voksne talte om krig, sagde de krigen. Selv hans mor, som han var sikker på havde levet meget længere end ham, havde aldrig talt med ham om nogen anden krig. Barnet skammede sig over, at han ikke vidste, hvad han skulle svare sin bedstemor.

– Læg dig til at sove igen, bedstemor. Det er bare kanoner. I det fjerne stod himlen i flammer, oplyst af ildens lysskær og overstrøet af granaternes gyldne striber. Sasha havde helt glemt at holde øje med gårdspladsen, hvor mændene nu havde afsluttet deres arbejde. Den ene lastbil efter den anden kørte bort med alle lygterne slukket, og de sidste vogne kørte afsted mod fabrikken. De glødende lys fra sidstnævnte sås stadig, varme og beroligende. Fem minutter senere var gården øde. Kanonilden var også aftaget. Lyden var nu mere dæmpet og kom lidt længere nordfra. Formentlig i nærheden af Krasnohorivka. Sasha blev ved med at stirre ned på gårdspladsen i håb om, at der ville ske noget nyt, men stilheden havde indtaget rummet. Han var ved at give op, da han fik øje på en af de store lærredssække, der var blevet efterladt i et hjørne ved foden af en lille forhøjning. Det beige stof sås tydeligt mod sneens hvide farve. Den måtte være faldet ned fra en vogn, da mændene læssede dem. Hans hjerte begyndte at slå hurtigt. Hvor ville han dog gerne have sådan en sæk! Bringe den til sin bedstemor, og når hun, fuld af taknemmelighed, spurgte ham, hvordan han havde fået fat i et sådant vidunder, ville han blot trække på skuldrene og sende hende et vagt, beskedent smil. Sådan ville en mand reagere! Men Sasha rørte sig ikke ud af stedet. Han ville være nødt til først at gå ind på sin bedstemors værelse for at hente sin

frakke. At gå ud uden frakke ville være for dumdrigt. Og ville han mon have kræfter nok til at løfte posen? Sacha tøvede. Af en eller anden mærkværdig grund vidste han allerede, at han ikke ville gå nogen steder hen denne aften. I morgen ville han være der på pletten. Han ville stå tidligt op og gå derned allerede før daggy. I morgen ville sækken være hans.

Hun var tilfreds med sig selv, selv om hendes fødder begyndte at blive følelsesløse i det tynde lag nyfalden sne. Antonina Gribunova kneb øjnene sammen og tog en dyb indånding frisk luft. Det havde sneet i flere timer ved daggry, men da hun gik ud af sit hus havde den gamle kvinde foretrukket at beholde sine hjemmesko på. At tage støvler på betød, at man begav sig ud på en fjern ekspedition, og det var ingeniørens hendes intention. Og så var de jo allerede midt i marts, tænkte hun ved sig selv, og luften ville snart blive varmere. Hun kastede et blik hen mod kælderlemmen, og idet hun lænede sig ind over den, kaldte hun med en lille stemme, som hun håbede lød munter:

– Henrik, klarer du det, min due?

Da hun ikke fik noget svar, smilede hun igen. Hvis manden ikke svarede, betød det, at han var dybt koncentreret om sit arbejde, og at det ville lykkes. Hun gik stille tilbage til køkkenet, tog en ravgul flaske chili-vodka, som stod på vindueskarmen, fyldte et glas, dyppede sin lillefinger deri, suttede på den et øjeblik og stillede så glasset tilbage på bordet, til Henrik, når han kom ud fra kælderen.

Hele sit liv havde Antonina Vladimirovna Gribunova fulgt den samme leveregel: Hvis du vil have mænds selskab og venskab,

skal du hele tiden bede dem om at hjælpe dig med noget arbejde, og helst noget fysisk arbejde. Det var således, at hun havde været i stand til at beholde sin mand i så mange år, og i en ikke alt for dårlig stand. Hver søndag, og nogle gange visse aftener i løbet af ugen, fandt hun en opgave til ham - en vandvarmer, der skulle repareres, et hegn, der skulle forstærkes, for ikke at nævne de utallige timer de havde tilbragt i køkkenhaven. Hvor de dog forekom hende lykkelige nu, disse mange timer, hvor hun havde været optaget af at vende jorden og vande courgetterne sammen med Anton! Det forhindrede dog ikke den gode mand i at tilbringe en betydelig del af sin tid på folkekøkkenerne i byens centrum, men han gjorde det i det mindste med et let hjerte, stolt over at have udført sin pligt og med ro i sindet, hvad angik hans værdighed som familieoverhoved. Når Anton havde fået et par glas indenbords, var det hændt at han forestillede sig selv som en helt på en partiplakat, der proklamerede: "Manuelt arbejde er grundstøtten i den sovjetiske familie". De ville være blevet delt rundt i hele landet med det formål at belære masserne og de unge, uerfarne fædre.

Anton var gået bort i en alder af 52 år, et år efter Sovjetunionens opløsning. Hans lunger var sorte og hans hals tør. Dræbt, som alle byens mænd, af sit årelange arbejde på koksværket. I det mindste var han blevet skånet for at se det forfalde og halvdelen af sine tidligere kolleger blive afskediget. Antonina havde levet endnu femogtyve år efter hans død. I de første år havde hun været genert og ikke turdet henvende sig til sine naboer, da hun stadig var for stærk til med rimelighed at kunne bede dem om hjælp. Men efterhånden som hendes kræfter forlod hende, havde hun givet efter: først bad hun landsbyens børn om at

bringe hende brød; så blev hun modigere og opbyggede en kreds af gode sjæle omkring sig, som altid var klar til at reparere et gammelt køleskab eller skifte en pære.

Henrik var hendes yndling. Hun blomstrede op i takt med, at hendes kreds af velgørere voksede, og hun blev en af de smilende, muntre bedstemødre, som altid så ud til at ville kramme den første person, der kom forbi deres overdådige barm. Krigen havde intet ændret i så henseende. Nogle naboer var rejst, men de, der var tilbage, holdt sammen. Antonina bestræbte sig på at være hensynsfuld over for sine kvindelige naboer, som var lige så trængende som hun selv, men mindre dristige. Hun uddelte sine kærlige "min due" til alle.

Henrik kom endelig frem fra kælderlemmen. Han holdt en svagelig og skælvende killing i nakken.

– Antonina Vladimirovna, det vil kræve al din kærlighed at bringe den tilbage til livet," sagde han fyndigt.

Tre dage tidligere, under det sidste alvorlige bombardement, havde Antonina taget Vassili og killingen med sig ned i kælderen, en simpel grube for enden af haven. Væggene havde rystet mere end normalt den aften. Bomberne havde regnet ned over kvarteret i næsten en time, før de begyndte at bevæge sig mod øst. Det forlød at to lejligheder i Donetskaya Street havde stået i flammer indtil de tidlige morgentimer.

Da bombardementet var på sit højeste, var den skrækslagne kattekilling sluppet fra hende og havde søgt tilflugt under en tung arbejdsbænk. Antonina var ikke typen, der bekymrede sig. Hun sagde til sig selv, at dyret ville komme frem fra sit skjul, når det blev sultent. Men det var ikke kommet frem. I tre dage havde kattedyret ikke forladt sit gemmested. Det var tydeligvis

fast besluttet på at dø frem for at møde verdens bulder og brag. Vassili, som katten forgudede, havde kejtet forsøgt at kalde på den uden held. Til sidst havde Antonina besluttet sig for at bede Henrik om hjælp.

– Henrik, gå ind i køkkenet. Jeg har stillet et lille glas til dig og et par skiver pølse, sagde hun, idet hun tog killingen og stak den ned i lommen på den store jakke, som hun havde trukket over sin morgenkåbe.

Kåben, som var syet i lyserødt frottéstof, passede perfekt til rækken af guldtænder i hendes mund. Hele ensemblet gav den gamle dame et komisk og beroligende udseende. I det fjerne hørtes den bragende lyd af kanontordenen på ny, og killingen trykkede sig endnu mere ind mod Antoninas varme mave. Klokkeren var kun 9, kanonerne hørtes tidligere end normalt denne morgen. Det var som om Henriks biologiske ur blev forstyrret af lyden og derfor følte, at han var sen på den.

– Antonina Vladimirovna, jeg drikker ikke, inden jeg skal på arbejde, mumlede han, mens han satte sig ind i sin firehjuls-trækker.

Da han vendte sig om for at sende den gamle kvinde et undskyldende smil, så han lille Vassili komme frem fra det hjørne, hvor han havde gemt sig, mens han tydeligvis havde ventet på, at han skulle køre bort, for nu at skynde sig over til den gamle kvinde og killingen. Drengen var fire eller fem år gammel. Han var frygteligt genert, og Henrik havde lidt ondt af ham. Antonina Gribounova havde taget ham til sig to år tidligere. Hun havde forklaret, at hans forældre, som var fjerne fætre og kusiner, var døde i en bilulykke, og at drengen ikke havde nogen tilbage. Han

søgte hele tiden tilflugt i den gamle kvindes skørter og kiggede uafbrudt på hende med et forundret blik.

[...]